

**Príručka pre
inštitucionálne
a organizačne
zainteresované strany
o práve na informácie,
práve na prístup k
advokátovi a práve na
právnu pomoc**

Obsah

Účel brožúry	03
Prehľad smerníc	04
Vnútorne kontrolné zoznamy	08
Policajný zbor / príslušné orgány Policajného zboru (vyšetrovatelia / poverení príslušníci PZ)	08
Cely predbežného zaistenia	09
Súdy a prokuratúra	10
Orgány právnej pomoci / advokátske komory	10
Monitorovacie/kontrolné orgány	11
Projekt FULL-PROOF	12

ÚČEL BROŽÚRY

Táto brožúra poskytuje inštitucionálne a organizačne zainteresovaným stranám praktický prehľad kľúčových nástrojov Európskej únie (EÚ) v oblasti procesných práv, najmä smerníc 2012/13/EÚ (právo na informácie), 2013/48/EÚ (prístup k obhajcovi) a 2016/1919/EÚ (právna pomoc). Ponúka jasné usmernenia týkajúce sa systémového vykonávania, požiadaviek na infraštruktúru, povinností v oblasti odbornej prípravy a monitorovacích mechanizmov s cieľom zabezpečiť dodržiavanie a účinné uplatňovanie týchto práv.

Na základe princípu, že inštitucionálne rámce umožňujú prispôsobené záruky, táto brožúra navrhuje praktické otázky, ktoré by si mali klásť organizácie ako Policajný zbor, súdy, väznice a vzdelávacie inštitúcie, aby mohli uplatňovať procesné práva. Zameriava sa na tých, ktorí riadia zariadenia, rozvoj zamestnancov, podmienky zadržania a spracovanie prípadov od prvého kontaktu až po súdne konanie.

Vychádza z predpokladu, že prístup k jasným, dostupným a praktickým informáciám môže podporiť dodržiavanie práv ustanovených v týchto smerniciach EÚ.

Tieto smernice tvoria súčasť „**Plánu** procesných práv“ prijatého v roku 2009, ktorého cieľom je posilniť procesné práva podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní. Zahrňuje tiež **právo na tlmočenie a preklad, prezumpciu nevinu a právo byť prítomný na súdnom konaní**, ako aj **procesné záruky pre deti, ktoré sú podozrivé alebo obvinené**. Plán bol začlenený do štokholmského programu EÚ, v ktorom Európska rada zdôraznila, že ochrana práv podozrivých a obvinených osôb je základnou hodnotou EÚ a je nevyhnutná na udržanie vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi.

PREHĽAD SMERNÍC

Smernica 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní stanovuje minimálne pravidlá na zabezpečenie toho, aby podozriví a obvinení boli bezodkladne informovaní o i) svojich procesných právach, ii) dôvodoch zatknutia/obvinenia a iii) mali prístup k spisovému materiálu v celej EÚ.

Pokiaľ ide o procesné práva, mali by byť bezodkladne poskytnuté informácie týkajúce sa aspoň nasledujúcich skutočností:

- ✓ Prístup k obhajcovi
- ✓ Právo na bezplatné právne poradenstvo
- ✓ Právo byť informovaný o obvinení
- ✓ Právo na tlmočenie a preklad
- ✓ Právo nevypovedať

Okrem toho **musí byť** pri zatknutí alebo zadržaní **podozrivým alebo obvineným osobám odovzdaný písomný dokument o právach v jasnom a jednoduchom jazyku**, ktorý musia mať možnosť prečítať si a ktorý si môžu ponechať. Tento dokument musí okrem vyššie uvedených práv obsahovať aj nasledujúce:

- ✓ Právo na prístup k spisovému materiálu;
- ✓ Právo informovať konzulárne orgány a jednu ďalšiu osobu;
- ✓ Právo na prístup k naliehavej lekárskej pomoci;
- ✓ Maximálny počet hodín alebo dní, počas ktorých môžu byť podozriví alebo obvinení zadržaní pred predvedením pred justičný orgán.

Vzorové príklady poučenia o právach v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači (EAW) sa nachádzajú v prílohe 1 a 2 [smernice](#).

Podozriví a obvinení musia byť tiež dostatočne podrobne informovaní o trestnom čine, z ktorého sú podozriví alebo obvinení, aby mohli účinne uplatňovať svoje práva na obhajobu a zabezpečiť spravodlivé konanie. Musia byť tiež informovaní o dôvodoch akéhokoľvek zatknutia alebo zadržania, vrátane konkrétneho trestného činu.

Nakoniec, oni (a ich obhajcovia) musia mať bezplatný prístup k základným dokumentom, aby mohli napadnúť zákonnosť zatknutia alebo zadržania, a ku všetkým dôkazom (vrátane ospravedlňujúcich) v držbe príslušných orgánov.

Podrobnejší popis nájdete v príručke Fair Trials Toolkit o smernici o práve na informácie, ktorá je k dispozícii [tu](#). Stručnú prezentáciu hlavných bodov smernice 2012/13/EÚ nájdete v správach Agentúry EÚ pre základné práva (FRA) „[Práva v praxi: prístup k advokátovi a procesné práva v trestných konaniach a konaniach týkajúcich sa európskeho zatykača](#)“ a „[Práva podozrivých a obvinených osôb v EÚ: preklad, tlmočenie a informácie](#)“, ktoré obsahujú špeciálne časti venované právu na informácie. Prehľad noriem, regionálnych výziev a príkladov sľubných postupov nájdete v nasledujúcej správe z projektu EÚ „[Od práva k praxi: posilňovanie procesných práv v policajnej väzbe \(ProRPC\)](#)“, ktorá je k dispozícii [tu](#).

Smernica 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi stanovuje základné požiadavky na práva podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní a v prípadoch európskeho zatykača. Uplatňuje sa od momentu, keď príslušné orgány informujú osobu, že je podozrivá alebo obvinená z trestného činu, až do ukončenia trestného konania.

Táto smernica sa vo veľkej miere opiera o zásady a normy ustanovené v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva, napríklad v prípade [Salduz proti Turecku \(2008\)](#), podľa ktorej je prístup k obhajcovi od prvého policajného výsluchu základnou požiadavkou spravodlivého trestného konania a obmedzenia tohto práva spravidla nenapraviteľne poškodí záujmy obhajoby.

V článku 3 ods. 2 sa uvádza, že obvinené alebo podozrivé osoby majú právo na prístup k obhajcovi bez zbytočného odkladu, a to od najskoršieho z nasledujúcich momentov:

Okrem toho musí byť zaručená dôverná komunikácia s obhajcom, jeho efektívna účasť počas výsluchu a jeho prítomnosť pri kľúčových vyšetrovacích úkonoch. Vyžaduje sa tiež, aby v prípade zmeny postavenia osoby zo svedka na podozrivého bol výsluch okamžite ukončený a osoba bola informovaná o svojich právach, vrátane práva na prístup k obhajcovi. V prípade konania o európskom zatykači smernica zaručuje prístup k advokátovi vo vykonávajúcim štáte a možnosť vymenovať advokáta vo vydávajúcim štáte.

Podrobnejšie vysvetlenie a stručný prehľad hlavných ustanovení nájdete v nasledujúcich materiáloch: správa FRA „**Práva v praxi: prístup k advokátovi a procesné práva v trestných konaniach a konaniach týkajúcich sa európskeho zatykača**“ a súbor nástrojov Fair Trials **týkajúci sa smernice o prístupe k advokátovi**.

Smernica 2016/1919/EÚ o práve na právnu pomoc stanovuje spoločné minimálne normy týkajúce sa prístupu k právnej pomoci financovanej štátom pre podozrivých, obvinených a vyžiadané osoby v konaniach o európskom zatykači. Jej význam spočíva v zaručení rovnakého prístupu k spravodlivosti a ochrane práva na spravodlivý proces.

Táto smernica je úzko prepojená so smernicou o práve na prístup k obhajcovi a slúži na zaručenie toho istého práva prostredníctvom verejného financovania, t. j. financovania pomoci obhajcu členskými štátmi, čím umožňuje výkon práva na prístup k obhajcovi a zabezpečuje jeho efektívne uplatňovanie.

Uplatňuje sa na podozrivých alebo obvinených v trestnom konaní, ktorí majú právo na prístup k obhajcovi podľa uvedenej smernice a spĺňajú jedno z troch dodatočných kritérií:

Osoby sú pozbavené osobnej slobody.

Sú podľa vnútroštátnych právnych predpisov alebo právnych predpisov EU povinné mať právnu pomoc obhajcu.

Sú povinné alebo oprávnené zúčastniť sa vyšetrovacieho úkonu alebo zhromažďovania dôkazov.

Vzťahuje sa tiež na osoby, na ktoré sa vzťahuje európsky zatykač a ktoré majú právo na prístup k obhajcovi po zatknutí vykonávaným štátom, ako aj na osoby, ktoré síce spočiatku neboli podozrivé alebo obvinené, ale stali sa nimi počas výsluchu.

Na určenie, či má niekto dostatočné prostriedky na zaplatenie vlastného advokáta v trestnom konaní, môžu členské štáty uplatniť test preskúmania majetkových pomerov (means test), test preskúmania skutkových okolností (merits test) alebo obidva. V každom prípade sa test preskúmania skutkových okolností považuje za splnený za týchto okolností: a) keď je podozrivá alebo obvinená osoba predvedená pred príslušný súd alebo sudcu, aby rozhodol o väzbe v akejkoľvek fáze konania v rámci pôsobnosti tejto smernice; a b) počas väzby.

Právna pomoc musí byť poskytnutá bez zbytočného odkladu, najneskôr:

Pred výsluchom príslušným orgánom.

Pred vykonaním akýchkoľvek vyšetrovacích úkonov alebo zhromažďovania dôkazov.

Podrobnejší opis a usmernenia k implementácii tejto smernice možno nájsť v **správě Komisie pre Európsky parlament a Radu**, ako aj v príručkách právnej pomoci vypracovaných v rámci projektov financovaných EÚ a mimovládnyimi organizáciami (napríklad **súbor nástrojov pre transpozíciu** a **súbor nástrojov pre smernicu o právnej pomoci** organizácie Fair Trials a poradného výboru právnych expertov).

VNÚTORNÉ KONTROLNÉ ZOZNAMY

Na ochrane procesných práv stanovených uvedenými smernicami sa podieľajú rôzne orgány a subjekty. Preto boli pre každý z nich, napríklad pre Policajný zbor, väzenské zariadenia, súdy a prokuratúry, orgány právnej pomoci a advokátske komory a monitorovacie orgány, vypracované stručné kontrolné zoznamy, ktoré im pomáhajú riadiť ich činnosť.

Aby sa zabezpečilo, že inštitúcia alebo organizácia vynakladá maximálne úsilie na riadny priebeh konania a dodržiavanie procesných práv podozrivých a obvinených, každý z nich by si mal položiť nasledujúce vzorové otázky:

Policajný zbor / príslušné orgány Policajného zboru (vyšetrovatelia / poverení príslušníci PZ)

Má odhlučnené súkromné miestnosti na stretnutia obhajcu s klientom?

Má národnú databázu právnych prekladateľov a tlmočníkov?

Je tlmočnicke vybavenie (slúchadlá, kabíny) k dispozícii 24 hodín, 7 dní v týždni vo všetkých zariadeniach?

Je poučenie o právach vypracované v jednoduchom, zrozumiteľnom jazyku a v prípade potreby podozrivému ústne vysvetlené?

Je obhajca bez zbytočného odkladu informovaný po pozbavení slobody a pred začatím akéhokoľvek výsluchu?

Je k dispozícii tlmočenie počas výsluchu a na okamžité uplatnenie práva na obhajobu, ak podozrivý nehovorí alebo nerozumie jazyku?

Sú poučenia o právach vytlačené vo viacerých jazykoch/formátoch a ľahko dostupné, pričom sa podávajú bezodkladne po obmedzení slobody?

Je každé vzdanie sa práva na obhajcu alebo právnu pomoc zaznamenané a kontrolujú policajti, či je toto vzdanie sa informované, dobrovoľné a jednoznačné?

Existuje štandardný postup, ktorý pomáha podozrivým požiadať o právnu pomoc priamo na príslušnom útvare Policajného zboru?

Vykonáva sa pri prvom kontakte základné posúdenie zraniteľnosti a veku?

Cely predbežného zaistenia

Sú k dispozícii a bežne sa používajú vyhradené dôverné miestnosti na stretnutia obhajcu a zadržaných osôb?

Môžu zadržané osoby bez zbytočného odkladu kontaktovať obhajcu (napr. telefonicky, poštou alebo inými prostriedkami) a nie sú takéto kontakty svojvoľne obmedzované?

Je aspoň jedna tretia osoba (napr. príbuzný alebo zamestnávateľ) bezodkladne informovaná o pozbavení slobody, ak si to zadržaná osoba želá?

Sú informácie o právach a o tom, ako získať právnu pomoc, viditeľne vyvesené a dostupné v písomnej forme v cele predbežného zaistenia?

Existujú vnútorné postupy na pomoc zadržaným osobám pri podávaní žiadostí o právnu pomoc a pri získavaní informácií o rozhodnutiach?

Nie sú deti nikdy zadržované spolu s dospelými, okrem prípadov, keď to odôvodňuje zdokumentované posúdenie najlepších záujmov?

Je zadržaným deťom a iným zjavne zraniteľným osobám bez zbytočného odkladu k dispozícii lekárske vyšetrenie, vrátane opatrení na priebežné monitorovanie zdravotného a duševného zdravia, ak je to potrebné?

Keď je dieťa zadržané, je o tom bezodkladne informovaný zákonný zástupca (alebo iná príslušná dospelá osoba) a sú zabezpečené pravidelné návštevy rodiny, pričom sa zabraňuje akémukoľvek zadržaniu bez kontaktu s vonkajším svetom?

Súdy a prokuratúra

- ✓ Overuje súd na začiatku kľúčových pojednávanií, či obvinený rozumie povahu obvinení a základným procesným právam?
- ✓ Mal obžalovaný skutočnú možnosť poradiť sa s obhajcom pred súdnym konaním alebo inými rozhodujúcimi procesnými krokmi a overuje to súd?
- ✓ Keď sa obvinený dostaví bez obhajcu, preveruje súd, či je to výsledkom platného vzdania sa práva na obhajcu alebo iného problému (napr. oneskorenia právnej pomoci)?
- ✓ Overuje súd osobne všetky vzdania sa práva na obhajcu, aby sa uistil, že sú informované, dobrovoľné a jednoznačné, a následne ich zaznamenáva do spisu?
- ✓ Sú rozhodnutia o právnej pomoci založené na jasných kritériách, prijaté v časovom rámci, ktorý nespôsobuje oneskorenie konania, a preskúmané v prípadoch, keď je ohrozená spravodlivosť?
- ✓ Je zabezpečené tlmočenie a v prípade potreby preklad základných dokumentov, aby obvinený mohol sledovať konanie a účinne sa na ňom zúčastňovať?
- ✓ Ak je obvineným dieťa, prispôsobuje súd harmonogram, vysvetlenia a priebeh pojednávania tak, aby zabezpečil účinnú účasť dieťaťa? Zabezpečuje, aby bol prítomný rodič (alebo iný zákonný zástupca, či orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately)?

Orgány právnej pomoci / advokátske komory

- ✓ Existuje systém pohotovostných alebo službukonajúcich obhajcov, ktorý zaručuje dostupnosť obhajcov na príslušných útvaroch Policajného zboru a súdoch kedykoľvek?
- ✓ Sú kritériá oprávnenosti na právnu pomoc (prostriedky a/alebo zásluhy) jasne definované, uverejnené a v súlade s minimálnymi štandardmi EÚ?
- ✓ Sú stanovené a dodržiavané lehoty na rozhodnutie o žiadostiach o právnu pomoc, aby sa prístup k obhajcovi zbytočne nezdržoval?
- ✓ Absolvujú advokáti poskytujúci právnu pomoc školenie o procesných právach EÚ a v prípade potreby o zastupovaní detí a zraniteľných osôb?
- ✓ Existuje mechanizmus na prerozdelenie prípadu právnej pomoci, ak je zastupovanie zjavne neúčinné, s cieľom zabezpečiť právo na spravodlivý proces?
- ✓ Existujú povinné školenia zamerané na identifikáciu zraniteľnosti, vývoj detí, komunikačné techniky s deťmi a posudzovanie najlepších záujmov pre všetkých úradníkov, ktorí sa zaoberajú deťmi v trestnom konaní?
- ✓ Pre políciu, prokurátorov a sudcov: Je účasť na týchto školeniach zameraných na deti a zraniteľnosť formálnou požiadavkou na pridelenie prípadov týkajúcich sa detí alebo iných zraniteľných podozrivých alebo obvinených osôb?

Monitorovacie/kontrolné orgány

- Zahŕňajú monitorovacie návštevy príslušných útvarov Policajného zboru a cieľ predbežného zadržania konkrétne kontroly poskytovania poučenia o právach, prístupu k obhajcovi, prístupu k právnej pomoci a prístupu k tlmočníkovi a/alebo prekladateľovi?
- Zbierajú sa údaje o kľúčových ukazovateľoch, napríklad o čase od zadržania do prvého kontaktu s obhajcom frekvencii a kontexte vzdania sa práv a počte odmietnutí právnej pomoci?
- Obsahujú kontrolné nástroje konkrétne otázky týkajúce sa záruk pre deti a zraniteľných podozrivých/obvinených (napr. informovanie rodičov, oddelené zadržanie, individuálne posúdenie)?

Projekt FULL-PROOF

FULL-PROOF je projekt spolufinancovaný Európskou úniou, ktorého cieľom je prispieť k zefektívneniu trestných konaní komplexným riešením porušení procesných práv, ku ktorým dochádza v počiatočných fázach trestných konaní, konkrétne tých, ktoré sú uvedené v smernici 2012/13/EÚ, smernici 2013/48/EÚ a smernici 2016/1919/EÚ.

Ak sa chcete dozvedieť viac o tomto projekte, navštívte našu webovú stránku

www.full-proof.eu

Konzorcium

Portugalsko

IPS_Innovative Prison Systems

Bulharsko

Bulharský helsinský výbor

Poľsko

PPHS

Poľská platforma pre vnútornú bezpečnosť

Taliansko

Univerzita v Bologni

Slovinsko

Inštitút mieru

Slovensko

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Rumunsko

Policajná akadémia „Alexandru Ioan Cuza“

FULL-PROOF.EU

Spolufinancované Európskou úniou.

Vyjadrené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora(ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie alebo Európskej komisie. Európska únia ani Európska komisia za ne nenesú zodpovednosť.